

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова
Інститут інноваційної та післядипломної освіти

Кафедра клінічної психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до курсу

«ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

для студентів денної та заочної форми навчання

Одеса 2008

Укладач

Юнг Н.В., доцент кафедри клінічної психології

Рецензенти

канд.психол.наук, професор Будіянський М.Ф.
канд.психол.наук, доцент кафедри загальної та
диференціальної психології ПУДПУ імені
К.Д.Ушинського Бринза І.В.

Рекомендовано до друку

Вченою радою ІШО

Протокол № від 2008 р.

ВСТУП

В курсі «Юридична психологія» розкриваються основні аспекти теорії, практики та методології юридичної психології та діяльність правоохоронних органів по формуванню психологічних застав законності та правопорядку (психологія права, психологія правосвідомості, правова психологія населення тощо).

Основною формою вивчення студентами курсу «Юридична психологія» є відвідування лекцій, які охоплюють своїм змістом сутність юридичної психології, розкривають особливості різних теорій, знайомлять студентів з основами психологічних технологій у правоохоронній діяльності, психологічними засадами роботи з персоналом, формуванням та функціонуванням психологічної служби у правоохоронних органах, а також з психологічними особливостями роботи працівників різних юридичних професій.

Крім лекцій засвоєння курсу передбачає відвідування практичних занять та самостійну роботу студентів по опрацюванню рекомендованої літератури.

Тема №1. Юридична психологія як наука

Виникнення юридичної психології. Проблема взаємозв'язку державної влади та суспільства.

Визначення правової системи, правового суспільства та правової сфери держави та суспільства.

Роль психології у формуванні законності та правопорядку. Визначення правопорядку.

Інтегративний характер предмету юридичної психології.

Цілі та основні завдання юридичної психології як науки.

Психологічна сутність та структура предмету юридичної психології.

Методичні поради по вивченню теми

Знайомство студентів з юридичною психологією починається з чіткого визначення її ролі у суспільстві та складності її предмету.

Опрацьовуючи тему «Юридична психологія як наука» студенти повинні розрізняти поняття законність та правопорядок. Вони взаємопов'язані, але не тотожні. Правопорядок – це кінцевий результат законності, діх права, фактичний правовий стан, досягнений рівень законності у даний час та у даному місці.

Основними рисами правопорядку виступають: перевага закону у відношеннях, які регулюються правом; повне дотримання та виконання усіма суб'єктами юридичних обов'язків; сувора суспільна дисципліна; забезпечення максимально благоприємних умов для використання об'єктивних прав тощо.

Студенти повинні чітко засвоїти, що юридична психологія знаходиться на межі юриспруденції та психології та покликана розуміти власний предмет у «юридичній частині» так, як його розуміє юридична наука, а у «психологічній» - як його розуміє психологічна наука.

Тому **предметом юридичної психології** виступає психологічна реальність (психологічні феномени, психологічні закономірності та

психологічні механізми) у діяльності юридичних органів, державних, господарських та суспільних організацій у їхніх впливах на правову систему та залежностях від неї, а також юридично значущих сторін способу життя, поведінки та правовідношень громадян та їхніх груп.

Коротше – **предмет юридичної психології** – психологія людей у відношеннях з системою права.

Особливу увагу при вивченні теми необхідно приділити завданням юридичної психології на сучасному етапі.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати визначення юридичної психології, надавати характеристику законності та правопорядку, виділяти історичні етапи у розвитку юридичної психології. Крім того, вони повинні чітко орієнтуватися у особливостях юридичної психології в сучасний період.

Студенти повинні знати предмет юридичної психології та розуміти його інтегративність.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти розділяти основні теорії взаємозв'язку психології та юриспруденції, правильно інтерпретуючи власні та класичні приклади, аналізувати історичні та сучасні погляди на цю проблему, розвивати психологічне мислення.

Теми рефератів

1. Зв'язок юридичної психології з загальною та диференціальною психологією.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Основні принципи юридичної психології.
- Історичні передумови виникнення юридичної психології.

Література

1. Еникеев М.И. Юридическая психология. М., 2002.
2. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
3. Юридическая психология: хрестоматия. К., 2000.

Тема №2. Психологічна детермінація правомірної поведінки

«Психологічна школа права» Л.І.Петражицького. Визначення правового регулювання.

Роль мислення, волі та мотивації у регулюючому впливі права. Роль соціально-психологічних групових факторів у теорії права.

Правові засоби та психологія. Психологічний механізм як головне джерело юридичної сили.

Взаємозв'язок правових засобів та психологічних властивостей.

Методичні поради по вивченню теми

Достатньо важким для засвоювання є матеріал щодо аналізу поглядів Л.І.Петражицького, в яких автор зробив радикальну спробу психологічно розкрити зв'язок особистості та права.

Опрацьовуючи це питання, студенти мають засвоїти, що право, яке призване регулювати суспільні відносини, створює вплив на психологію і поведінку людей. Під правовим регулюванням розуміється використання всіх можливостей впливу права на свідомість та поведінку людей, всіх його видів – виховного, мотиваційного та специфічно юридичного, - закріплення прав та обов'язків учасників суспільних відношень, встановлення правових заборон, забезпеченість права мірами державного примусу.

З точки зору психології, всі подібні впливи відносяться до поведінково-діяльнісних. Але студенти мають усвідомити, що соціально-психологічний вплив правового регулювання насправді повинний бути більш глибоким та різноманітним.

Студенти мають засвоїти, що норми права щільно пов'язані з психологічними механізмами. Але майбутні юридичні психологи повинні розуміти, чому ці механізми не завжди спрацьовують, при яких психологічних умовах він створює певний регулюючий вплив. Перша група умов спрямована на покращення життя людей, відповідності їхнім соціальним очікуванням, врахуванню правової культури тощо. Друга група умова – це саме люди, яким адресовані правові норми, їхні індивідуально-типологічні особливості.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати психологічні механізми як головне джерело юридичної сили, характеризувати роль мислення, волі та мотивації у регулюючому впливі права.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти розрізняти окремі групи психологічних умов, які визначають силу права, вміти знаходити в них спільне, виокремлювати роль соціально-психологічних групових факторів у теорії права.

Теми рефератів

1. Загальна характеристика правової ідеології та правової психології.
2. Об'єктивна реальність як підґрунтя формування правової свідомості населення.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Правосвідомість як теорія юридичної психології;
- Структура правової свідомості.
- Стан наукової розробки проблеми.

Література

1. Еникеев М.И. Юридическая психология. М., 2002.
2. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
3. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
4. Юридическая психология: хрестоматия. К., 2000.

Тема № 3. Правова психологія спільнот

Правова психологія як реальність. Рівні розвитку правової психології суспільства. Рівень правової культури.

Структура правової психології спільноти. Характеристика правової просвіти групи та її членів.

Характеристика правової поінформованості групи.

Характеристика правової суспільної думки у групі.

Характеристика правового досвіду групи.

Методичні поради по вивченню теми

Достатньо важливим для засвоєння є матеріал стосовно структури правової психології спільнот. Головна роль належить правосвідомості, як регулятору поведінки членів групи, яка виражається у санкціонуванні, заохоченні або осуді правомірної або правопорушної поведінки членів групи.

Оскільки правова психологія – лише одна з властивостей психології групи, то характеристики останньої суттєво впливають на її формування. Доцільно при підготовці до цієї теми, опрацювати відповідні розділи з соціальної психології.

Студенти мають усвідомити взаємозв'язок правового досвіду групи з її правовим кліматом, який представляє собою комплексний феномен, який цілісно характеризує стан психологічної атмосфери правової групи. Правовий досвід групи як юридико-психологічний феномен представляє

собою певний продукт всіх інших досвідів та втілюється у стійкі соціально-психологічні утворення.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати загальну характеристику спільнот незалежно від кількості людей, характеризувати основні елементи психологічної стратегії побудови та вдосконалення всіх форм юридичної та іншої роботи з населенням.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти обгрунтовувати значення основних підструктур правової психології суспільства, вільно володіти основами соціальної психології, робити порівняльний аналіз здобутків соціальної та юридичної психології щодо відповідної теми.

Теми рефератів

1. Правовий клімат групи та його характеристика.
2. Характеристика групових ціннісно-нормативних орієнтацій.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Правова психологія та психологія особистості.
- Спрямованість особистості на правомірну поведінку.
- Основні риси правової правосвідомості особистості.

Література

1. Коновалова В.Є. Правова психологія. – Харків, 2001.
2. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
3. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.

4. Юридическая психология: хрестоматия. К., 2000.

Тема №4. Методи та методологія юридичної психології

Загальне уявлення про методологію науки. Загальнонаучні та психологічні принципи. Принцип об'єктивності. Принцип детермінізму. Принцип взаємозв'язку та взаємодії. Принцип системності. Принцип розвитку. Принцип взаємозв'язку психіки та діяльності.

Спеціальні методологічні принципи юридичної психології. Принцип психологічної специфічності. Принцип юридичної специфічності. Принцип психологічної цілісності. Принцип конструктивності. Принцип гуманності й законності.

Методи юридико-психологічного дослідження.

Методичні поради по вивченню теми

При опрацюванні теми особливу увагу доцільно звернути на повторення відповідної теми з загальної психології, та засвоїти специфіку методів та методологічних підходів саме у юридичній психології.

Крім загальнонаучних та психологічних принципів (об'єктивності, детермінізму, взаємозв'язку та взаєморозвитку, системності, розвитку тощо) особливу увагу необхідно приділити таким спеціальним методологічним принципам юридичної психології як **принцип психологічної специфічності**, який зобов'язує вскривати у юридичних фактах психологічну складову; **принцип юридичної специфічності**, що виражає необхідність повного дослідження світу як індивідуально-психологічних, так і групових, соціальних явищ; **принцип конструктивності**, що застерігає від зведення результатів до рівню констатації фактів; **принцип гуманності та законності**, в якому визначається сама сутність правової держави.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні чітко орієнтуватися в системі принципів юридичної психології, засвоїти основну різницю та специфіку між методами загальної та юридичної психології, знати основний зміст методичних засобів та прийомів, що використовуються у юридичній психології

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти розрізняти феноменологію основних методологічних підходів до юридико-психологічних фактів, вміти розрізняти основні види методів та методик дослідження у юридичній теорії та практиці.

Теми рефератів

1. Специфіка методу аналізу продуктів діяльності у юридичній психології.
2. Метод дослідження засобу скоєння злочину як психологічна інформація про злочинця.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Значення принципу детермінізму у розкритті насильницьких злочинів.
- Застосування методів статистичної обробки матеріалу у юридичній психології.

Література

1. Коновалова В.Є. Правова психологія. – Харків, 2001.
2. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
3. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
4. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии. – М., 2004.

5. Юридическая психология: хрестоматия. Сост. В.В.Романов, Е.В.Романова. К., 2000.

Тема №5. Психологія особистості юриста

Проблема особистості у загальній та соціальній психології. Теоретико-методологічні передумови практичних рішень проблеми особистості у юридичній практиці.

Принцип цілісності та системності у психології особистості. Структура особистості. Принцип розвитку у дослідженні особистості.

Детермінація особистості юриста та його вчинків.

Методичні поради по вивченню теми

При опрацюванні теми бажано повторити тему «Індивід, індивідуальність, особистість» з диференціальної психології, та «Структура особистості» з загальної.

Студенти мають усвідомити, що проблема особистості – одна з найважливіших і с галузі права, і в діяльності правоохоронних органів. Принциповий взаємозв'язок між сформованістю фахівця-юриста як особистості та результатами його діяльності розкривають основні підструктури особистості фахівця, до яких входять ступінь професійної підготовленості, ступінь розвитку професійної спрямованості особистості, ступінь морально-психологічного ставлення та успішність діяльності.

Під час підготовки цієї теми студенти мають засвоїти, що психологія особистості цілісна, системна, структурна та ієрархічна.

При вивченні особистості юриста, необхідно дослідити всі сфери її життєдіяльності, інтегрально оцінювати особистість фахівця.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати структуру особистості за Платоновим, Басовим та Лазурським, характеризувати основні підструктури особистості, характеризувати особистість юриста з точки зору загальної та соціальної психології.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти розрізняти соціальне та біологічне у структурі особистості юриста, обґрунтовувати мотивацію поведінки фахівців різних юридичних професій.

Теми рефератів

1. Спрямованість особистості юриста.
2. Професійно значущі якості особистості юриста.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Основні морально-психологічні особливості особистості юриста.
- Психологічна підготовка у юридичній практиці.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. М., 2000.
2. Бишманов Б.М. Эксперт и специалист в уголовном процессе. М., 2—3.
3. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
4. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
5. Юридическая психология: хрестоматия. Сост. В.В.Романов, Е.В.Романова. К., 2000.

Тема №6. Психологія роботи з персоналом юридичних органів

Психологічний відбір та його проблеми. Концептуальні основи психологічного відбору у судових та правоохоронних органах.

Здібність до юридичної та правоохоронної діяльності – системна характеристика особистості. Конкретні методики психологічного відбору.

Юридична освіта та психологія. Науково-педагогічні кадри юридичних закладів освіти.

Морально-психологічна та професійно-психологічна підготовка юриста.

Методичні поради по вивченню теми

Опрацювання цієї теми вимагає від студентів знання концептуальних основ психологічного відбору у правоохоронні органи. Тобто він має бути психологічно орієнтованим, будуватися на методолого-теоретичних основах загальної психології.

Психологічний відбір може бути ефективним, якщо він будується на основі діагностики здібності особистості до різних галузей юридичної діяльності, яку у юридичній психології розуміють як **системну характеристику особистості**, до якої входять соціально-мотиваційні якості (життєві орієнтації, відповідальність), професійно-мотиваційні якості (мотиви вибору професії), правосвідомість, морально-психологічна підготовленість, пізнавальні психологічні якості (мислення, увага тощо), психофізіологічні якості.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати концептуальні основи психологічного відбору у правоохоронні органи, орієнтуватися у проблемі здібностей до юридичних професій.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні оволодіти навичками спілкування під час психодіагностичного обстеження працівників судових та правоохоронних органів, оволодіти відповідним психодіагностичним інструментарієм.

Теми рефератів

1. Психологічне супроводження проходження служби в ОВС.
2. Морально-психологічна підготовка в юридичній професії.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- діагностика вольових якостей працівників судових та правоохоронних органів.
- Загальнопсихологічні вимоги до батареї тестів, що використовуються у професійному відборі та супроводженні служби.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. М., 2000.
2. Абульханова-Славская К.А. О путях построения типологии личности//Психологический журнал, 1993, №1
3. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
4. Рамуль К.А. Введение в методы экспериментальной психологии. М., 2000.
5. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
6. Юридическая психология: хрестоматия. Сост. В.В.Романов, Е.В.Романова. К., 2000.

Тема №7. Психологічні дії в правоохоронній діяльності

Поняття про психологічні дії та психотехнику. Професійно-психологічні дії в юридичній діяльності. Психологічні засоби в юридичній діяльності.

Психологічний аналіз професійних ситуацій. Прийом системного аналізу ситуаційних психологічних факторів. Прийом аналізу об'єктивних психологічних факторів. Прийом аналізу обставинних психологічних факторів. Прийом аналізу суб'єктивних психологічних факторів.

Методичні поради по вивченню теми

Під час опрацювання теми студенти мають звернути увагу, що **психологічні дії** – це дії, спрямовані на рішення психологічних задач, які здійснюються психологічними засобами та прийомами.

В юридичній діяльності психологічні дії частіше за все мають характер допоміжних дій, які обслуговують рішення основної професійної задачі юридичних працівників.

Професійно-психологічні дії в юридичній діяльності – це опрацьовані передовою юридичною практикою, досліджені, апробовані юридичною психологією ефективні психологічні способи її здійснення.

Студенти мають виокремлювати поняття **«психотехніка»** - це вміле використання психологічних засобів та прийомів для рішення задач, які стоять перед фахівцем, причому не тільки психологічних.

При ознайомленні з конкретними прийомами аналізу студенти мають засвоїти, що кожний юридичний факт є унікальним, конкретним. Ця унікальність та конкретність пояснюється перш за все участю людини, яка завжди неповторна.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати особливості зв'язку правоохоронної діяльності з психологічними діями, специфіку психологічних дій у юридичній діяльності.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти розрізняти психологічні дії, операції та психологічні прийоми, володіти елементарними прийомами психотехніки.

Теми рефератів

1. Невербальні засоби у юридичній діяльності.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Основні та допоміжні психологічні дії у юридичній діяльності.
- Психотехніка спілкування у роботі адвоката.

Література

- 1.Ананьев Б.Г.Человек как предмет познания. М., 2000.
2. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
- 3.Рамуль К.А. Введение в методы экспериментальной психологии. М., 2000.
- 4.Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
- 5.Юридическая психология: хрестоматия. Сост. В.В.Романов, Е.В.Романова. К., 2000.

Тема №8. Психологічний портрет та закономірності його складання

Поняття психологічного портрету в правоохоронній діяльності та юридичній практиці.

Прийом складання психологічного портрету з наданням йому певних властивостей.

Прийом структуризації психологічного портрету.

Прийом використання всіх джерел інформації для складання психологічного портрету.

Вивчення людини у психологічному спостереженні.

Методичні поради по вивченню теми

При опрацюванні теми студенти мають засвоїти основні правила складання психологічного портрету.

Правило вибіркості орієнтує на необхідність вибору певних психологічних характеристик особистості; **правило достатності** передбачає, що перелік психологічних особливостей не має меж, тому треба орієнтуватися на необхідний мінімум; **правило достовірності** рекомендує також не обмежуватися кількісними показниками, а прислуховуватися до достовірної інформації; **правило цілісності** підтверджує, що психологія людини може бути зрозуміла лише у комплексі всіх вчинків та дій.

Особливу роль при складанні психологічного портрету має аналіз продуктів діяльності та спостереження.

Психологічне спостереження – це особлива психологічна дія, яка обслуговує рішення правоохоронних задач та спрямована на вивчення психологічних особливостей людей, з якими юрист-професіонал має справу.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати діюче кримінально-процесуальне законодавство, яке регулює норми використання психологічного портрету у правоохоронній та судовій практиці.

Студенти повинні усвідомити місце загальної та диференціальної психології у складанні психологічного портрету особистості.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти використовувати правила складання психологічного портрету та прийоми його структуризації.

Теми рефератів

1. Значення методу аналізу продуктів діяльності у юридичній практиці.
2. Місце скоєння злочину як проекція особистості насильницького злочинця.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Нейролінгвістичне програмування у юридичній практиці.
- Зовні прояви психології особистості.
- Прийоми виявлення у спостереженні кримінально значущих ознак.

Література

- 1.Ананьев Б.Г.Человек как предмет познания. М., 2000.
2. Куприянов В.В., Стовичек Г.Р. Лицо человека. М., 2001.
3. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
- 4.Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
- 5.Щекин Г.В. Визуальная психодиагностика и ее методы. К., 1999.

Тема №9. Психологічні особливості професійного спілкування, встановлення контакту та довірливих відношень

Загальна психотехніка професійного спілкування. Прийом комплексної психологічності спілкування. Прийом створення благоприємних психологічних умов для вирішення задач спілкування. Прийом розвитку благоприємної психологічної атмосфери у ході спілкування. Прийом досягнення моменту істини у вирішення задач спілкування.

Встановлення психологічного контакту та довірливих відношень у спілкуванні юриста.

Основні психологічні умови встановлення психологічного контакту.

Психологічний вплив під час встановлення контакту.

Методичні поради по вивченню теми

Під час опрацювання теми студенти мають усвідомити основні відмінності професійного спілкування юриста від звичайної комунікації – це не проста розмова, а акт поведінки та дій, який здійснюється для вирішення певних професійних задач.

При підготовці до практичних занять особливу увагу бажано приділити засвоєнню конкретних прийомів та правил професійного спілкування:

прийом комплексної психологічності спілкування передбачає правило психологічних умов, сценарію спілкування та використання всієї психологічності, на яку юрист здібний;

прийом створення благоприємних психологічних умов для вирішення задач спілкування передбачає правило благоприємних умов спілкування, правило створення благоприємного враження на співбесідника;

прийом розвитку благоприємної психологічної атмосфери у ході спілкування передбачає правило авторитету, справедливості та доброзичливості представника влади, правило діалогічності, уваги до співбесідника та активного слухання та підтримки мовної активності громадянина;

прийом досягнення моменту істини у вирішення задач спілкування передбачає правило відмови від демонстрації власної вищост, правило вивчення співбесідника та врахування його психології, психічних станів у спілкуванні.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати зміст основних правил та прийомів спілкування у професійній діяльності.

Студенти повинні усвідомити етичні норми та критерії професійного спілкування у юридичній практиці.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти наводити приклади практичного застосування конкретних правил та прийомів спілкування, опанувати практичними навичками професійного спілкування.

Теми рефератів

1. Характеристика правомірних засобів психологічного впливу.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- способ компрометації «друзів» під час допиту;
- спосіб інформаційного випадку.

Література

1. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Т.3. – М., 2007.
2. Мицкевич В.В. Приемы установления психологического контакта сотрудников ОВД с гражданами. – К., 1990.
3. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей. – М., 2000.
4. Рахунов Р.Д. Признание обвиняемым своей вины. – К., 1999.

Тема №10. Психологія викриття маскуваня, інсценувань та неправдивого алібі

Визначення маскуваня. Основні прийоми маскуваня. Види маскуваня.

Викриття інсценувань. Визначення інсценуваня. Види інсценувань. Основні цілі інсценувань.

Неправдиве алібі як різновид інсценуваня.

Методичні поради по вивченню теми

Студенти мають засвоїти, що під маскуванням йдеться про дії злочинця або правопорушника, які мають за ціль приховуваня справжніх намірів, дезінформуваня та введення в оману працівників органів правопорядку.

Маскуваня завжди пов'язане з застосуванням спеціальних засобів та прийомів, а саме:

- маскуваня особистості злочинця,
- дії на етапі підготовки злочину, пов'язані з його укриванням,
- маскуваня зв'язків співучасників злочину,
- дії по укриванню слідів злочину.

Особливу увагу необхідно приділити виділенню цілей, з якими робиться інсценуваня:

- «правдоподібне» уявлення про мотиви злочинної діяльності (мотиваційні інсценуваня);
- «правдоподібне» уявлення про спосіб відносно суб'єкта злочинної діяльності (операційні інсценуваня);
- формування «правдоподібного» образу результату злочинної діяльності (когнітивні інсценуваня).

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати основні види та моделі інсценуваня та неправдивого алібі.

Студенти повинні усвідомити взаємозв'язок між знаннями з загальної, диференціальної та соціальної психології відносно дослідження психологічних аспектів викриття маскуванню.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні оволодіти основними навичками розкриття маскуванню, що може проявлятися у невербальній сфері особистості.

Теми рефератів

1. Характеристика процесу формування моделі інсценування.
2. Основна лінія поведінки суб'єкта після інсценування.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Судово-психологічна експертиза розкриття інсценування;
- Основні помилки у організації інсценування.

Література

- 1.Белкин Р.С. Курс криминалистики. Т.3. – М., 2007.
- 2.Енгальчев В.Ф., Шипшин С.С. Судебно-психологическая экспертиза. Методические рекомендации. К., 2000
- 3.Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей. – М., 2000.
- 4.Рахунов Р.Д. Признание обвиняемым своей вины. – К., 1999.
- 5.Шевченко В.М. Психология инсценировки как способа сокрытия преступления. – Автореф. дис.... канд. психол.наук, - К., 1999.

Тема №11. Психотехніка в роботі юриста

Поняття про психотехніку та психотехнічні засоби. Основні прийоми професіоналізації психотехніки.

Приєм мовленнєвого багатства та культури. Приєм використання всіх мовних засобів. Приєм виразності.

Характеристика невербальних засобів. Використання можливостей міміки.

Психотехніка побудови висловлювань. Основні прийоми побудови висловлювань в роботі юриста.

Психотехніка мовленнєвого доказування та спростовування заперечень.

Методичні поради по вивченню теми

Під час опрацювання теми рекомендуємо особливу увагу звернути на новітні психологічні технології, які спрямовані на встановлення істини, а також на характеристики основних та допоміжних засобів мови: вербальних, невербальних та обставовочно-поведінкових.

Студенти мають особливу увагу приділити питанням виокремлення прийомів психотехніки. Приєм професіоналізації психотехніки є одним з основних, який визначає всі інші елементи психотехніки мови юриста. Основними вимогами до використання психотехніки у юридичній практиці є професійна спрямованість, професійна адаптованість, правовий професіоналізм, етичність.

Психотехніка використання мовленнєвих та невербальних засобів передбачає **приєм мовленнєвого багатства та культури**, коли одне просте слово, один вдалий епітет інколи можуть сказати більше, ніж довгі переконання.; **Приєм використання всіх мовленнєвих засобів**, коли кожна з особливостей мови юриста посилює її ефект у кожному конкретному випадку; **приєм виразності** (емоційної, лексичної, фонетичної, граматичної та недопущення зрису голосу).

Опрацьовуючи тему, студенти повинні зосередитися на використанні юристом невербальних засобів впливу та мовлення. Рекомендуємо повторити відповідні теми з соціальної психології.

Рівень теоретичного знання

Студенти повинні знати основні види вербальних та невербальних засобів, орієнтуватися у спеціальних правилах психотехніки.

Студенти повинні усвідомити необхідність дотримання законів та норм формальної логіки у професійній промові юриста.

Рівень практичних навичок

Студенти повинні вміти наводити приклади, які ілюструють конкретні правила та прийоми професійної психотехніки юриста, володіти практичними навичками ввічливого та грамотного професійного спілкування.

Теми рефератів

1. Використання прийому діалогічності та його можливостей у юридичній практиці. Принцип Сократа.
2. Характеристика основних способів доказування.

Самостійна робота

Самостійно опрацювати питання:

- Спекулятивні способи спілкування;
- Риторичні способи спілкування;
- Впливовість мови та її основні форми.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. М., 2000.
2. Куприянов В.В., Стовичек Г.Р. Лицо человека. М., 2001.

3. Прикладная юридическая психология. М., 2001.
4. Петелин Б.Я. Психологические основы доказывания вины. М., 2003.
5. Столяренко А.М. Проблемы и пути развития юридической психологии//Психологический журнал. – 2000. - №5.
6. Щекин Г.В. Визуальная психодиагностика и ее методы. К., 1999.

Питання для самостійної підготовки до іспиту

1. Виникнення юридичної психології.
2. Визначення правової системи, правового суспільства та правової сфери держави та суспільства.
3. Інтегративний характер предмету юридичної психології.
4. Інтегративний характер предмету юридичної психології.
5. Цілі та основні завдання юридичної психології як науки.
6. Психологічна сутність та структура предмету юридичної психології.
7. Правові засоби та психологія. Психологічний механізм як головне джерело юридичної сили.
8. Структура правової психології спільноти. Характеристика правової просвіти групи та її членів.
9. Характеристика правової поінформованості групи.
10. Характеристика правової суспільної думки у групі.
11. Характеристика правового досвіду групи.
12. Спеціальні методологічні принципи юридичної психології.
13. Теоретико-методологічні передумови практичних рішень проблеми особистості у юридичній практиці.
14. Психологічний відбір та його проблеми.
15. Концептуальні основи психологічного відбору у судових та правоохоронних органах.
16. Конкретні методики психологічного відбору.
17. Морально-психологічна та професійно-психологічна підготовка юриста.
18. Поняття про психологічні дії та психотехніку.
19. Професійно-психологічні дії в юридичній діяльності.
20. Психологічні засоби в юридичній діяльності.
21. Психологічний аналіз професійних ситуацій.

22. Прийом системного аналізу ситуаційних психологічних факторів.
23. Прийом аналізу об'єктивних психологічних факторів.
24. Прийом аналізу обставочних психологічних факторів.
25. Прийом аналізу суб'єктивних психологічних факторів
26. Поняття психологічного портрету в правоохоронній діяльності та юридичній практиці.
27. Прийом складання психологічного портрету з наданням йому певних властивостей.
28. Прийом структуризації психологічного портрету.
29. Прийом використання всіх джерел інформації для складання психологічного портрету.
30. Вивчення людини у психологічному спостереженні.
31. Визначення маскуваня. Основні прийоми маскуваня. Види маскуваня.
32. Викриття інсценувань. Визначення інсценування.
33. Неправдиве алібі як різновид інсценування.
34. Поняття про психотехніку та психотехнічні засоби. Основні прийоми професіоналізації психотехніки.